

Xchi'uk xtok, ti ta sbejel banamile, skotol slumal batz'i vinik antzetik ta muk'ta lum oy spojelik ta k'u x-elan chapajem sk'opial ta muk'ta tzobajel 169 ta OIT (ja' k'u x-elan chapbil sk'opial ta sbejel banamill ta sventa abtelal). Ti va'ay k'usi chap sk'opale, la szak ta muk' xchi'uk la jyak' spirma ti muk'ta Ajyalli ta Mejikoe, jech k'ucha'al chal ta yoxkoyal k'op ta stobal mantale, ti jsa' ableteik batz'i vinik antzetike ja' ko'ol sbaik xchi'uk yantin jsa' abtel jyanlumetik, tzk'an mu xich'ik ak'bel yabtelanik smilubil chonetik ta tz'unubalil xchi'uk yanitik k'usitik xi'el xich'ik ilbajinel utz'intabel xkuxlejik o me snalalik. K'ELO k'uxi xk'ot ta ch'unel ti k'usi albil chapbil sk'opale.

Ti batz'i vinik antzetike oy tzotz yich'elik ta muk'yu'un oy spojelik ta smuk'ta mantal van Mejiko, ja' sbi Konstitusion Politika, te ta yoxibal svukvinik mantal chal oy yich'el ta muk'j-ableteike. Ta smantal vunil abtel ta sjunlej yosial Mejiko, ta svakoyal k'op ta svaxakoyal a yej, yich'oj ta muk'ti abtelal ta sventa osil banamile, ti ja' te bu chich' tael ilbajinel utz'intael xchi'uk ti mu'yuk chich'ich'el ta muk'yich'el ta muk'Kitrixanoetik j-ableteik ta osil banamill xchi'uk batz'i vinik antzetike.

Mantaleik bu chich' ta muk' yich'el ta muk' batz'i vinik antzetik

Yich'el ta muk' kirixanoetik, jsa' ableteik xchi'uk batzi vinin antzetik

Jkotoltik kirixanoutik oy KICH'ELTIK TA MUK' Ep viniketik antzetin yak'oj svokolil ta yalbel muk'ta ajvaliletik k'uxi xich'ik, stzakin ta muk'ti YICH'EL TAMUK' KIRIXANOETIKE. Jkotoltik oy kich'eltik ta muk': k'alal ta ololetik, ta antzetik xchi'uk viniketik, mol me'etetik xchi'uk kerem tzebetik.

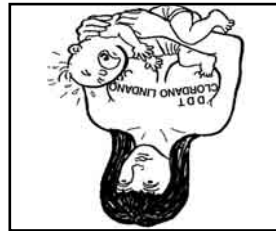
Ta sjabilal 1966, ajvaliletik ta sbejel banamile, la xchap sk'opik xchi'uk la jyak' pirmaik ta sventa yich'el ta muk' xokol kirixanoetik. Ti va'ay ich'el ta muk'e ja' sbi otkinbil ta Sba kojat Ich'el ta Muk'. Xchi'uk te tzakbil ta muk'ti yich'el ta muk' kuxlejale, yich'el ta muk' bek'tal takipalil xchi'uk jol o'ntonal, ich'el ta muk' jujuntal, k'u x-elan ta jnoptik, k'usi jna'ojtik xchi'uk xch'unel sk'op jtotik, ich'el ta muk' ta sventa k'elel chapanel xchi'uk ta sventa politika.

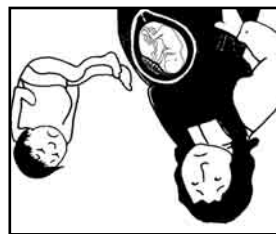
Ti xcha'kojal ich'el ta muk'e, ja' ich'el ta muk' ta sventa kuxlejale, ta sventa abtel xchi'uk ta sventa chanvun.

Oy smilubil chonetik ta sbaik'tajesbe yepal nolil xchi'uk ta suitz'inta viniketik k'uxi mu xnich' najik, xchi'uk xtok ta smutzes stomal atil. Mu xa lajes anak'bolal tak'in ta skoj pox, Ti pox xchi'uk smilubil chonetike, ja' cha yilbajim... K'elo aba, k'uxi mu xa ch'am chanel ta skoj xchi'nel antz!

Ti sbeik'tal sbaikpilik antzetike ja' ak'bil meizanzbil ta sventa yak'el kuxlejaj, ti antzetike ja' k'unik ta sventa smilubil chonetik. Ti ololetik xtoke ja' ech'em k'unik ja' o no'ox ti k'alal ch'i'nbilik toe. Ti smilubil chonetik chilbajim bek'tal takipalil jech k'ucha'al DDT, CLORDANO xchi'uk LINDANO xchi'uk yanitik ta sizob sba ta bek'talil xchi'uk ta xjelo bael ta ololetik ta xchun'ik. Xchi'uk xtok ti antzetike xi'el sizakatik ta kanser chanel ta xchun'ik. Oy yanitik smilubil chonetik ta xilbajim ololetik k'alal nakato chch'itik ta yut ch'utle. Ja' yo tzk'an mu spikrik smilubil chonetik ti antzetik k'alal oy xch'utike. MU XA PAS JECHE!

Ti antzetike ta xak'ik KUXLEJAL!, K'elo me abatik!

K'elo lek anailal

Ta skoj k'ak'alsik xchi'uk ta smilubil chonetik

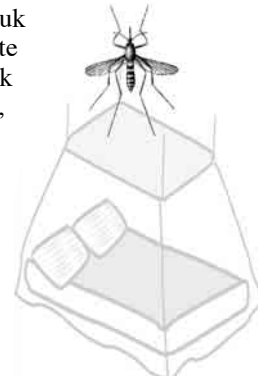
Chapo ak'op schi'uk aparaje Mu xa vak'ik xich' ak'el MALATION ta xoraltik xchi'uk DDT ta ana (yu'un ja' jmilvanej xchi'uk k'usitik oy x-ayan ta osil banamill).

Sujik ta sk'anel k'uxi xich' tunesel ta lekilal ti k'usitik chich' kuchele. (MIV) jech k'uch'al: smilubil vomol amal k'ucha'al Bacillus thuringiensis, syakubil usetik, slok'esel k'usi chopol ta osil banamill ta sventa usetik, sk'elel stuk'ulanel (smakel te bu chvok'anan usetik ta spamleb vo' xchi'uk sk'elel slok'esel bu chpamian vo' ta spat ta xokon naetik)

vo'ote xu' xa kolta aba!

Ak'bo smak usetik ta ventanaetik xchi'uk ta smaknaetik. Oy te'etik stak' tz'unel te bu chvok'ik usetik, jech k'ucha'al: te'etik xchi'uk ya'lel axux xchi'uk ya'lel kanela, yik'tenbil yanal limon jobel. Te ta spamleb vo'etike xu' xich' tz'unel ikeriya, Risinus kommunis, Sempasuchiles xchi'uk nim, A. alfalfa xchi'uk papaya ta spat xokon naetik. K'alal chich' chik'el ta mal k'ak'al sempasuchi xchi'uk santa mariae mu xak' ochuk usetik. Ak'bo lek smak avayab k'alal cha yay

B'ik'it Libro

Tzotzil
Batz'ik'op

Chitaltic

Stuk'it Crishtianotik
taslumal

Proyecto Huicholes y Plaguicidas
huicholesyplaguicidas@hotmail.com

fideo@laneta.apc.org
Tel y Fax (01-55) 55739297, 55739391
CP 14000, México DF
San Marcos 107-1, entre Sta. Ursula y Cantera, Tlalpan.

Fideicomiso para la Salud de los Niños Indígenas de México ac
Batz'ik'op ANTZETIK.
Ja' abteleitk xchi'uk
Vun sventa Yich'el ta muk' Kirixanoetik,,
abteje.
sventa Yich'el ta muk' Kirixanoetik bu ta xak'ik kollael te bu cha
K'ano channubasel xchi'uk kollael ta yaj' abteleitk alivali (ONG's) ta
jujun estaro ta sjunlej yosilal Mejiko;
Boch'o ja' ta sba sk'elet su'k' u'lanel Yich'el ta muk' Kirixanoetik ta
Klinika ta Sekretaria sventa Salud - Salud Ambiental

Me ta ANPIL albo avajjal ta abtel ak'o yik' ot batel ta snail k'elet poxtael
ta sventa (Seguro Social) (IMSS) te no'ox nopol.
Stak' xa k'opanik ta k'ak'al ta ak'ubal Snuk' ta nail bu chich' k'elet
chanel lek k'u x-elan smilubil chonetik ta smuk' ta lumal sjunlej yosilal
Mejiko ta ch'ojontak' in. **01 800 0092800** mu'yuk tojbil.
Bu xu' oyuk k'elet tuk' ulanele:

K'adal me ipot ta smilubil chonetike,
Ti me ipot no'ox cha va'ay ta skoj
smilubil chonetike, me te oyot ta
achob o me ta avosil abanamil bu oy
tz'unubile o me ja' no'ox bu oyot ta
yosil sbanamil Mejikoe, tzk'an ja' te
xa k'an kollael ta:

¡K'elo me aba ti ta sventa smilubil chonetike!

K'elo ak'o mu x-abtejik o me xtajinik ololetik te ta tz'unubaliletike, yu'un oy smilubil xchanul ti xu' xmilvane. Atinan k'alal me laj avo'nton ta abtele, ja' no'ox tzk'an ma'uk xa tunes ti sbe vo'al sventa smaltael tz'unubale, yu'un ti vo'e mu'yuk xa lek!

Bak'intik, k'alal cha abtej o me ta bat k'ak'ale, oy ipot no'ox cha ya'ay xchi'uk ti mu xa na' k'u'yu'one. Oy ja' ta skoj ti smilubil xchanul tz'i'lale. Ak'o me mu xkiltik, yu'un te oyik xchi'uk yu'un mu xvinaj , ja' xi'el xa yilbajinot, ja' yo tzk'an mu xa xak' me mu'yuk lek smak abek'tale xchi'uk ti me atuk cha abteje, yu'un mu'yuk boch'o xa skoltaot ti k'alal me ata avokole.

Oy ep ta chop k'u x-elan ta a'yel ti me yu'un cha smilot smilubil chone: chak' ib o'ntonal, k'ux jolal, k'ux ch'util, xchi'uk chak' xenel, k'ux satil xchi'uk tzmak satil, k'ux ni'il o me nuk'il ....ta xlok' untik chinetik ta abek'tal, ta stzakot lot' o me k'ux no'ox sbakil sti' avo'nton.

Atinan ta anil, jelo a k'u' xchi'uk batan ta snail k'elet poxtael te no'ox nopol, ich'o batel k'usi sbi ti smilubil chonetik la jylbajinote. Me mu sna'ik k'uxi xu' xpoxtaike ja' lek ak'bo li yotolal ch'ojontak'in k'uxi xich'ik albel k'usi xu' spasike.
01 800 0092800 mu'yuk tojbil!

Ti avajjal ta abtele ja' ta sba xu' xa yak'bot lekil vo' xchi'uk bu xu' xa atin. Mu me xch'ay ta avo'nton ti me cha jel ak'u'e, tzk'an ja' o cha jel ak'u' k'alal me laj avo'nton ta abtele!

Oy ep smilubil tz'i'lal bik'tal chonetin ti ja' sbiik smilubil chonetike, yu'un xibal sba, yu'un xu' smil k'alal ta kirixanoetik. Me oy boch'o la sjiip smilubil chonetike, tzk'an xa nomajes aba ta anil yu'un ta svijtal ik' ta x-och ta abek'tal, ta ani', ta asat, ta abe, ta achikin xchi'uk ta anukuliltak.

Ja' lek ti mu xa abtej ta svijel smilubil chonetike, me oy la vabtelane, k'anbo avajjal ta abtel smaktak abek'tal k'uxi oyuk smak abek'tal, me mu'yuk xak'bote, tzk'an xa k'el lek aba, tzk'an oyuk axonob xa abtej, tzk'an cha nop smilubil chonetik jech k'ucha'al chon xi'el xa sti'ot ti jech mu xa vil bu oy xu' xa smilote, tzk'an cha tunes natil vexil, k'u'il nat sk'ob, spix sbik'tal ak'ob, smak asat, snenal asat. Ti panyo cha vak'ta avee mu xmak yu'un, xu' spak' sba ta achik' ti smilubil chonetike. Ti me mu'yuk lek amaktake, ja' lek mu xa kuch ta yak'el ti smilubil chonetike, yu'un cha yat'esot xchi'uk ta xilbajin akuxlejaj.